

**6-7 YOSHLI BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA
TAYYORLASHDA MATEMATIKA MASHG'ULOTLARINI AXAMIYATI**

**РОЛЬ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ
НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**THE ROLE OF PRESCHOOL EDUCATION IN THE SYSTEM OF
LIFELONG EDUCATION**

H.Normurodova Zarbdor tuman

2-sonli MTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda matematika mashg'ulotlarini o'рни va ahamiyati haqida fikrlar bildirilgan

Аннотация: В статье обсуждается роль и значение математики в подготовке дошкольников к школе. This article discusses the role and importance of math in preparing preschoolers for school.

Annotation: This article discusses the role and importance of mathematics in preparing preschool children for school.

Kalit so'zlar: Yosh, bolalar, maktab, ta'lim, matematika, maktabgacha.

Ключевые слова: возраст, дети, школа, образование, математика, дошкольное учреждение.

Keywords: Age, children, school, education, math, preschool.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev rahbarligida 2017 yil 16 avgust kuni bo'lib o'tgan yig'ilishda maktabgacha ta'lim tizimini tarkibiy jihatdan tubdan isloh qilish, mazkur muassasalarga bolalarni to'la qamrab olish bo'yicha muhim vazifalar qo'yildi. Bu boradagi tahlillar natijasida qisqa vaqtda uchta yirik hujjat — O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 9 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan

takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-sonli Qarori, 30 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-sonli Farmoni hamda "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi – faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3305-sonli Qarori qabul qilindi. Chunki, shaxs kamolotining asosiy mezonini sanalgan ma'naviyat bolalarni uzluksiz ta'lim jarayonida ham o'z ta'sirini ko'rsatadi.

O'sib kelayotgan yosh avlodni maktab ta'limiga tayyorlashning takomillashtirilgan yo'llari va usullarini ishlab chiqish, bolalarni maktab ta'limiga tayyorgarliklari standartlarini ishlab chiqish, bolalarni maktab ta'limiga tayyorgarliklarining turli darajalarini aniqlash pedagogika nazariyasi va amaliyotida keng ko'lamda tatbiq etilishi lozim bo'lgan muhim muammolardandir. Jamiyatimizda yoshlarga ta'lim-tarbiya berish o'sib kelayotgan yoshlarni ma'nan yetuk qilib ta'limlash, barcha davrlarda bo'lgani kabi bugungi kunda ham davlatimiz oldida turgan muhim masalalardan biri hisoblanadi. Bu xususida I.A. Karimovning "Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch" asarida "...inson o'z umri davomida oladigan informatsiyaning 70% 5 yoshgacha bo'lgan davrda olar ekan.." ¹ deya ta'kidlab yoshlarga ta'lim berish tizimini uning samarali shakl va metodlarini ishlab chiqish eng dolzarb muammo ekanligini qayd etgan. Maktabgacha ta'lim bolaning sog'lom, har tomonlama kamol topib shakllanishini ta'minlaydi, unda o'qishga intilish hissini uyg'otadi, uni muntazam ta'lim olishga tayyorlaydi. Maktabgacha ta'lim bola olti-yetti yoshga yetgunicha davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarida hamda oilalarda amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim maqsadi va vazifalarini ro'yobga chiqarishda mahallalar, jamoat va hayriya tashkilotlari, xalqaro fondlar faol ishtirok etadi. Hozirgi kunda bolalarning maktabga tayyorgarlik

darajalariga qo'yilayotgan jiddiy talablar bu borada zaruriy nazariy, amaliy chora-tadbirlarni ishlab chiqishni taqazo etmoqda.

Maktabgacha ta'limni rivojlantirish uchun quyidagilarni amalga oshirish lozim bo'ladi:

—malakali pedagog kadrlarni ustuvor ravishda tayyorlash;

—maktabgacha ta'limning samarali psixologik-pedagogik uslublarini izlash va joriy etish;

—bolalarni oilada ta'limlashni tashkiliy, psixologik, pedagogik va uslubiy jihatdan ta'minlash;

—zamonaviy o'quv-uslubiy qo'llanmalar, texnik vositalar, o'yinchoqlar va o'yinlar yaratish hamda ularni ishlab chiqarish;

—maktabgacha yoshdagi bolalarni xalqning boy madaniy-tarixiy merosi va umumbashariy qadriyatlar asosida ma'naviy-axloqiy jihatdan ta'limlash uchun shart-sharoitlar yaratish;

—maktabgacha ta'lim muassasalarining har xil turlari uchun turli variantlardagi dasturlarni tanlab olish, maktabgacha ta'limning barcha masalalari bo'yicha malakali konsultatsiya xizmati ko'rsatish imkoniyatini yaratish;

—maktabgacha ta'lim va sog'lomlashtirish muassasalari tarmog'ini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish mexanizmini ishlab chiqish.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablarini hayotga joriy etish keng ko'lamli ish bo'lib, u bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Talablarda belgilangan ko'rsatkichlarga erishish uchun davlat tomonidan zaruriy shart-sharoitlar va imkoniyatlar yaratiladi. Halq ta'limi vazirligi hamda joylardagi ta'lim — tarbiyaga tegishli bo'lgan tashkilotlar va muassasalar talablarni hayotga joriy etish yuzasidan o'z faoliyatini maqsadli yo'nalishda olib boradilar.

Bolalarning bilim, ko'nikma va malakalari har o'quv yilining 9-kunida tayanch dasturda keltirilgan talablar asosida nazorat mashg'ulotlari orqali tekshirib boriladi.

6 — 7 yoshdagi bolalarning maktabga tayyorlik darajasi ushbu davlat talablari, ko`rsatkichlari asosida o`quvchilarni kasb-hunarga yo`naltirish va pedagogik-psixologik tashxis markazi mutaxassislari tomonidan tekshiriladi.

Davlat talablari ko`rsatkichlariga erishish «Bolalarni rivojlantirish va maktabga tayyorlash tayanch dasturi» asosida bolalarning ilk va 6 — 7 yoshga etgunga qadar amalga oshiriladi. Bolalarning bilim, ko`nikma va malakalari har o`quv yili yakunida tayanch dasturda keltirilgan talablar asosida nazorat mashg`ulotlari orqali tekshirib boriladi. 6-7 yoshli bolalarning maktabga tayyorgarlik darajasi ushbu Davlat talablari ko`rsatkichlari asosida tekshiriladi.

Bolalar bog`chasining tayyorlov gruppasida bir haftada ikkita, bir yilda 72-74 mashg`ulot o`tkazish rejalashtiriladi. Mashg`ulotlar sentyabrdan may oyining oxirigacha har biri 25-30 minutdan o`tkaziladi. Mashg`ulotlar kompleks rejalashtiriladi, ya'ni 2-3 dastur vazifasi olinadi.

Mashg`ulotlarda didaktik o`yinlar, ko`rgazmali materiallardan keng foydalaniladi. Bolalar 30 minut davomida mashg`ulotga qiziqib qatnashishlari uchun tarbiyachi quyidagi talablarga rioya qilishlari lozim:

1. Dastur materialini yaxshi o`zlashtirib olish.
2. Puxta material (namoyish qiluvchi va tarqatma) tayyorlashi.
3. Butun mashg`ulot davomida bolalarning qiziqishini «ushlab turishga» e'tibor berish.
4. Bolalar faoliyatini o`zgartirib turishga e'tibor berish.
5. Mashg`ulot o`rtasida fizkult minutka yoki harakatli o`yinlar o`tkazishni rejalashtirish.
6. Mashg`ulotda bolalarning mustaqil xulosa chiqarishlariga erishish.
7. Bolalarning xilma — xil javoblarini rag`batlantirish.

8. To`g`ri javoblarga bolalarning diqqatini qaratib, butun grupp bolalari kerakli materialni o`zlashtirishlariga yordam berish.

9. Har bir bolaning mashg`ulotda mustaqil ishlashiga erishish.

Dastur materialini mashg`ulotlarga taqsimlashda bolalarning bilim va ko`nikmalariga ularning tayyorligiga e'tibor berish lozim.

Tarbiyachi o`z nutqiga alohida e'tibor berishi kerak. Mahsys terminlarni to`g`ri qo`llay bilish katta ahamiyatta ega. Masalan: son va raqam tushunchalarini aralashtirib yubormaslik kerak. «qaysi son katta, qaysinisi kichik» deb so`raladi (qaysi raqam katta» - deyish mumkin emas).

Shartli o`lchovlardan foydalanishda «Bu erda necha o`lchov» emas, «Necha o`lchovni qo`yib olishga teng» — deyish kerak. Metodik ko`rsatmalarda uchraydigan ayrim maxsus terminlarni («klassifikatsiya», sonlarning miqdoriy tarkibi) tarbiyachi bolalarga tushintirishda ishlatmasligi, tarbiyachining nutqi bolalarga tushunarli bo`lishi, tushuntirish hissi mazmunli, ifodali bo`lishi kerak. Mashg`ulotda hamma bolalarning aktiv ishtirok etishlariga erishish maqsadida har bir bolaning oldida tarqatma materiallar bilan bir qatorda signalli kartochkalar bo`lishi tavsiya etiladi. Agar o`rtog`ining javobi to`g`ri bo`lsa, yashil kartochka, noto`g`ri bo`lsa qizil kartochka, o`rtog`ining javobi uni qoniqtirmasa (o`rtog`ining javobini to`ldirmoqchi bo`ulsa) ko`k kartochkani ko`rsatishlari lozim. Bunda hamma bolalar o`rtoqlarining javoblarini diqqat bilan eshitishga harakat qiladilar, intizom ham buzilmaydi. («Men javob beray», «noto`g`ri» degan qichqiriqlar bo`lmaydi). Tayyorlov gruppasida ishni tayyorlashdan boshlash lozim. Tarbiyachi bolalarni 40 gacha sanashga o`rgatishni davom ettiradi, har bir sonni tegishli raqam bilan ifodalashga, har bir sonning qatordagi o`rnini aniqlashga, har bir son qaysi sondan keyin va qaysi sondan oldin aytilishi, miqdoriy va tartib sonlarni farq qilishga, son elementlarining katta kichikligiga, yaqin-uzoq masofasiga, joylanishiga bog`liq emasligini o`rgatadi. Shunday qilib natural son qatori haqidagi muhim vazifa hal qilindi. Sanash, sanab ajratishda bolalar o`yinchoqlarni,

predmetlarni, geometrik figuralarni, tovushlarni, harakatlarni sanaydilar. Sanashni mashq qilishda bolalar predmetlarni sanab tushirib qoldirilishi yoki predmetni bir necha marta qayta sanamasligi kerakligini tushunib oladilar. Son sanash yo`nalishiga bog`liq emasligini, sanashda miqdor va tartib sonidan foydalanish mumkinligini tushunadilar. To`plamlarni sanash orqali va bir-birining tagiga qo`yib taqqoslash orqali aniqlash mumkinligini ko`radilar (masalan, yuqori qatorda 6 ta olma, pastki qatorda 7 ta nok bor. Ularni son shakli va raqaim bilan belgilanadi). Bu tushunchalar o`yinlarda mustahkamlanadi: «Adashma», «Xatoni tuzat», «Nimaning urni o`zgardi?», Tovushlarni sanaydilar va uni sonli shakl raqam bilan ko`rsatadilar. Ayniqsa, 10 sonini raqam bilan yozishda alohida e'tibor berish kerak. Buning uchun «0» ni tushintirish kerak. Flaneregrafga 10 ta kvadrat qo`yiladi, birma — bir kvadratlarni olib qo`yib nechta qoldi, - deb so`rab turiladi, oxirgi kvadratni olib qo`ygach, bolalar «1 ta ham kvadrat qolmadi» - deyishadi. Bitta ham qolmaganligini «0» bilan belgilanadi. «0» sonini 1 sonidan nechta kam, qo`shuv 1 soni «0» sonidan nechta ko`p? — deb so`raladi. Buni aniqlab «0» sonining qatordagi o`rnini tushunadilar.

Adabiyotlar ro'yxati.

- 1.Mirziyoyevning SH.M. “2017-2021-yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi qarori. T.: -2016y. 29-dekabr.
- 2.Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. –T.: “Ma’naviyat”, 2008.
3. . Djanpeisova G.E. Maktabgacha yoshdagi bolalarning elementar geometrik tasavvurlarini shakllantirish va rivojlantirish usullari. Uslubiy qo‘llanma. T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2017
- 4.Djanpeisova G.E. Razvitie matematicheskix predstavleniy u doшкольnikov. Электронныy uchebник. Svidetel’stvo ob ofitsial’noy registratsii programmy dlya EVM Agenstvo po intellektual’noy sobstvennosti Respubliki Uzbekistan № DGU 03057. 24.02.2015